

Piotr Czczot¹

Druga poprawka do konstytucji USA. Rys historyczny, cele i założenia²

Słowa kluczowe: druga poprawka, konstytucja, Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki, USA, prawo konstytucyjne, broń, prawo do posiadania i noszenia broni, kultura posiadania broni

Keywords: second amendment, constitution, US Constitution, USA, constitutional law, firearms, right to keep and bear arms, culture of gun ownership

Streszczenie

Autor próbuje prześledzić genezę Drugiej Poprawki w kontekście procesu tworzenia amerykańskiej konstytucji oraz wpływy innych aktów prawnych na ostateczną treść omawianego przepisu, jak również idee, które towarzyszyły Ojcom Założycielom, i które doprowadziły do wytworzenia jedynej w swoim rodzaju ustawy zasadniczej. Autor przeanalizuje cele, jakie miała spełniać Druga Poprawka oraz założenia ideowe, które leżały u jej podstaw, w tym kwestię umożliwienia obywatelom obrony osobistej oraz obrony prywatnej własności, jak też kwestię zagwarantowania obywatelom skutecznej możliwości oporu wobec aparatu państwowego, jako gwarancji wolności obywateli, a tym

¹ ORCID ID: 0000-0003-0137-8526, magister, Katedra Prawa Konstytucyjnego i Systemów Politycznych, Wydział Prawa, Uniwersytet w Białymstoku. E-mail: piotr.czczot@o2.pl.

² Artykuł powstał na podstawie fragmentów pracy magisterskiej *Istota II poprawki do Konstytucji USA*, która otrzymała pierwsze miejsce w VIII edycji konkursu „Przeglądu Prawa Konstytucyjnego” na najlepszą pracę magisterską z zakresu prawa konstytucyjnego i systemów politycznych w roku akademickim 2017/2018. Promotorem pracy był Pan dr hab. Stanisław Bożyk, prof. UwB, z Uniwersytetu w Białymstoku.

samym narzędzia do zapobieżenia ewentualnej tyranii. Na końcu autor odniesie się do zagadnienia kultury posiadania broni w USA i w Polsce.

Abstract

Second Amendment to the American Constitution. Genesis, Targets and Objectives

The author will try to trace the genesis of the Second Amendment in the context of the American constitution process and the influence of other legal acts on the final content of the provision in question. What's more the author will analyze the ideas that accompanied the Founding Fathers and which led to the creation of the United States Constitution. The author will analyze the objectives of the Second Amendment and the ideological assumptions that underpin it, including the issue of enabling citizens personal defense and the protection of private property, as well as the issue of guaranteeing citizens an effective tool to resist the state apparatus as a guarantee of citizens' freedom as well as to prevent possible tyranny. Finally, the author will refer to the issue of culture of gun ownership in the USA and Poland.

✱

I. Wstęp

Druga poprawka do Konstytucji USA jest niewątpliwie jednym z najczęściej komentowanych fragmentów amerykańskiej ustawy zasadniczej. Jest to przepis wyjątkowy, zwięzły w swej treści, a jednocześnie budzący bardzo wiele kontrowersji i wywołujący fale burzliwej dyskusji, tak samo dziś, szczególnie w obliczu mających często miejsce w USA masowych strzelanin³, jak przez ostatnie dwa stulecia jego obowiązywania. *A well regulated Militia, being necessary to the security of a free State, the right of the people to keep and bear Arms shall not be infringed*⁴, tłumaczyć można jako „dobrze zorganizowana

³ Przykładowo: strzelanina w El Paso w 2019 r. – 23 ofiary śmiertelne, strzelanina w Virginia Beach w 2019 r. – 12 ofiar śmiertelnych, strzelanina w Stoneman Douglas High School w Parkland na Florydzie w 2018 r. – 17 ofiar śmiertelnych.

⁴ Tekst oryginalny za: https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm (27.04.2020).

milicja, która jest niezbędna dla bezpieczeństwa wolnego stanu, prawo ludu do posiadania i noszenia broni nie może być naruszone”⁵. Tłumaczeń zacytowanego przepisu w literaturze polskiej było co najmniej kilka⁶, a sporom co do znaczenia poszczególnych wyrażen użytych w drugiej poprawce w literaturze anglojęzycznej poświęcono wiele publikacji. Temu zagadnieniu autor poświęcił więcej uwagi w oddzielnym opracowaniu⁷.

Niniejsza publikacja poświęcona jest rysowi historycznemu, a także celom i założeniom drugiej poprawki, a więc przede wszystkim jej znaczeniu w ujęciu historycznym – jak przepis ten rozumeli Ojcowie Założyciele⁸ (*Founding Fathers*). Autor odwołując się do historii amerykańskiej państwowości prześledzi genezę powstawania drugiej poprawki, jej cele oraz ideologiczne podstawy. Autor postara się wskazać, jakie nastroje społeczne towarzyszyły Ojcom Założycielom podczas uchwalania Karty Praw. Kolejnym poruszonym aspektem jest wskazanie na istotne i historycznie doniosłe akty prawne, które stanowiły niewątpliwą inspirację do stworzenia nietypowej, jak na dzisiejsze czasy, regulacji. Podjęta zostanie również próba odkrycia, czym dla Amerykanów w dobie kolonializmu, a później także w pierwszych latach amerykańskiej państwowości była broń. Stawiana jest teza, że oprócz jej oczywistego wykorzystania do obrony własnej, praktyk łowieckich, czy obrony lokalnej społeczności, stanowiła niezbędne narzędzie do przetrwania w bardzo niepewnych czasach, gdy obywatele byli często zdani sami na siebie. Odwołanie się przez autora do myśli takich amerykańskich twórców, jak Tench Coxe, Alexander Hamilton, Thomas Jefferson, czy James Madison pozwoliło oddać klimat, jaki panował w Ameryce końca XVIII w., w szczególności w kontekście stosunku Amerykanów do posiadania broni palnej. Opierając się zarówno na tekstach źródłowych, jak też literaturze przedmiotu powstałej w czasach bliskich uchwalenia Karty Praw, a także na publikacjach współczesnych komentatorów drugiej poprawki, podjęta zostanie próba zrozumienia w ja-

⁵ Tłum. własne.

⁶ Zob. A. Pułło, *Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Warszawa 2002, s. 55; P. Laidler, *Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki. Przewodnik*, Łódź 2007, s. 117.

⁷ P. Czczot, *Druga poprawka do konstytucji USA. Próba wykładni*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2019, vol. 24, nr 4, s. 267–279.

⁸ Terminem tym w literaturze amerykańskiej określa się polityków i mężów stanu, którzy uczestniczyli w tworzeniu Amerykańskiej Konstytucji, bądź przyczynili się do powstania Stanów Zjednoczonych Ameryki poprzez udział w rewolucji amerykańskiej.

kim duchu tworzony był przepis gwarantujący Amerykanom prawo do posiadania i noszenia broni.

II. Rys historyczny

Aby prawidłowo przystąpić do analizy założeń drugiej poprawki należy pokrótce prześledzić genezę samej Konstytucji USA, wszak poprawka jest jej nieodłączną częścią i czytać ją należy w związku z właściwą treścią konstytucji. Po pierwszych sukcesach w wojnie o niepodległość z Wielką Brytanią oraz ogłoszeniu Deklaracji Niepodległości Amerykanie przystąpili do tworzenia pierwszych struktur państwowych. W 1775 r. zwołano, po raz drugi już, Kongres Kontynentalny, którego pierwszymi decyzjami było powołanie Armii Kontynentalnej, rozpoczęcie emisji dolara kontynentalnego, a także działania na rzecz powołania organów władzy państwowej. To właśnie Drugi Kongres Kontynentalny 4 lipca 1776 r. proklamował niepodległość trzytnastu Stanów Ameryki uniezależniając się tym samym od Wielkiej Brytanii.

To w tym okresie powstał akt prawny będący niejako załącznikiem Konstytucji USA, przez niektórych uważany nawet za pierwszą amerykańską konstytucję⁹. W 1777 r. Drugi Kongres Kontynentalny uchwalił Artykuły Konfederacji i Wieczystej Unii (*Articles of Confederation and Perpetual Union*), nazywane w skrócie Artykułami Konfederacji. Akt ten nie zyskał sobie wśród amerykańskiej społeczności dobrej sławy – traktowany był jako owoc ignorancji i niedoświadczenia, a także źródło panującego za czasu jego obowiązywania chaosu¹⁰. Słabość tego pierwowzoru amerykańskiej konstytucji sprowadzała się przede wszystkim do wadliwego rozłożenia kompetencji – Kongres, który był jedynym ośrodkiem władzy centralnej, nie miał możliwości egzekwowania prawa, a stany miały możliwość wpływania swoimi działaniami

⁹ Jak podaje A. Pułło nie była jednak pierwszą, bo każdy ze stanów miał swą własną konstytucję, a nie była też konstytucją *sensu stricto*, ponieważ Unia nie była państwem, a jedynie luźnym związkiem stanów. „Pierwszych Konstytucji” jest mnóstwo – niektórzy za pierwszą konstytucję amerykańską uznają dokument „Mayflower Compact” podpisany przed zejściem na ląd Nowego Świata purytan, którzy w 1620 r. przyплыли z Anglii (A. Pułło, *Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Warszawa 2002, s. 4–6).

¹⁰ M. Jensen, *The Articles of Confederation: An Interpretation of the Social-constitutional History of the American Revolution, 1774–1781*, Madison 1976, s. 3.

na ustawodawstwo centralne¹¹. R.M. Małajny wskazuje, że w czasie obowiązywania Artykułów Konfederacji „aparatus państwowy był słaby, aż do granic impotencji”¹².

W odpowiedzi na obawy utraty dopiero co wywalczonej wolności, a także w celu utworzenia silnego i mogącego przetrwać na arenie międzynarodowej aparatus państwowego, w 1787 r. w Filadelfii zwołana została Konwencja Konstytucyjna. Celem prowadzonych przez prawie cztery miesiące obrad miało być uchwalenie nowej konstytucji. Już od samego początku spory dotyczące nowego aktu ustrojodawczego były burzliwe i dotyczyły między innymi proporcji sił między poszczególnymi organami władzy, ochrony interesów mniejszych i słabszych stanów, a także samej formy sprawowania rządów w państwie¹³. Zauważalne było również wyodrębnienie się dwóch obozów wśród delegatów – federalistów, czyli zwolenników nowej konstytucji oraz antyfederalistów, a więc jej przeciwników.

Istotnym etapem w procesie ratyfikowania nowej ustawy zasadniczej był okres twórczości trzech Ojców Założycieli (*Founding Fathers*), tj. Alexandra Hamiltona, Johna Jaya oraz Jamesa Madisona. Celem przekonania niezdecydowanego jeszcze co do ratyfikacji konstytucji, a bardzo ważnego politycznie stanu Nowy Jork, Hamilton, Jay i Madison wydali 85 esejów politycznych, w których pod pseudonimem „Publius” argumentowali konieczność przyjęcia nowej ustawy zasadniczej. Eseje polityczne federalistów uznawane są dziś za pierwszy komentarz do Konstytucji USA, a ich treść często przywoływana jest nawet po dziś dzień, na przykład w uzasadnieniach do wyroków Sądu Najwyższego¹⁴.

Antyfederaliści mimo licznych, zawartych w czasie trwania Konwencji Filadelfijskiej, kompromisów w dalszym ciągu uznawali Konstytucję USA za akt niekompletny. Powoływali się na brak zawarcia w niej katalogu podstawowych praw i wolności – elementu, jak sądzili, niezbędnego dla zabezpieczenia swobód obywateli. Efektem ich starań było doprowadzenie do uchwalenia Karty Praw (*Bill of rights*) – pierwszej znacznej nowelizacji amerykańskiej konstytu-

¹¹ P. Laidler, op.cit., s. 11.

¹² R.M. Małajny, *Dynamiczna równowaga czy antagonistyczna współpraca? Współczesny podział władzy w amerykańskim konstytucjonalizmie*, [w:] *Konstytucjonalizm w Państwach Anglosaskich*, red. A. Zięba, Kraków 2013, s. 405.

¹³ Ibidem, s. 12.

¹⁴ Na przykład: *District of Columbia v. Heller*, 554 U.S. 570 (2008).

cji. Karta Praw to inaczej pierwsze dziesięć poprawek, które gwarantowały m. in. wolność słowa, religii, zrzeszania się, a także prawo do posiadania i noszenia broni, jak również szereg praw strony w procesie karnym i cywilnym.

Podobnie ważną rolę w odbiorze Konstytucji przez społeczeństwo odegrał Tench Coxe, polityk filadelfijski z czasów wczesnej Republiki Amerykańskiej, jeden z Ojców Założycieli drugiej klasy, wielki orędownik Konstytucji, jak również Karty Praw, który o drugiej poprawce, pisał więcej, niż ktokolwiek inny. Był on autorem jednego z pierwszych traktatów stojących w obronie Konstytucji Amerykańskiej, jej założeń i idei, który to ukazał się w formie serii esejów wydawanych na terenach całych Stanów Zjednoczonych. Jakkolwiek dzieła Coxe'a nie były na tym samym poziomie co eseje Federalistów, to najprawdopodobniej wywarły większy wpływ na adoptowanie Konstytucji, właśnie z uwagi na fakt, że były pisane mniej uczonym językiem, a przez to stały się łatwiejsze w odbiorze dla większości czytelników¹⁵.

Niezwykle innowacyjna jak na tamte czasy ustawa, jaką była Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki, okazała się być niezwykle stabilną, przede wszystkim z uwagi na trudność dokonywania w niej zmian¹⁶, który to proces opisany został w artykule V. Tak więc dodanie nowej poprawki lub usunięcie istniejącej może nastąpić „dopiero po ratyfikowaniu ich bądź przez ciała ustawodawcze trzech czwartych stanów, bądź przez konwencję w trzech czwartych stanów, zależnie od tego, który z tych trybów ratyfikacji zaproponuje Kongres”¹⁷. Z tego względu nie powinien dziwić fakt, że z ponad dziewięćset tysięcy propozycji zmian poprawek przedstawionych do 2002 r. Kongresowi USA, jedynie około trzydzieści razy proponowane zmiany zostały przedstawione stanom do ratyfikacji¹⁸. W ciągu dwustu lat trwania Konstytucji USA, uchwalono jedynie 27 poprawek.

Wyjątkowość Amerykańskiej Konstytucji można rozpatrywać nie tylko pod względem stabilności, zastosowanych w niej uniwersalnych rozwiązań, czy też jej innowacyjności, ale również ze względu na fakt, że jest jedną

¹⁵ S.P. Halbrook, D.B. Kopel, *Tench Coxe and the Right to Keep and Bear Arms, 1787–1823*, „William and Mary Bill of Rights Journal” 1999, vol. 7, No. 2, <https://ssrn.com/abstract=1272675> (27.04.2020).

¹⁶ A. Pułło, op.cit., s. 13.

¹⁷ Tekst polski za: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/usa.html> (27.04.2020).

¹⁸ A. Pułło, op.cit., s. 14.

z trzech – oprócz Konstytucji Meksyku (Art. 10 Konstytucji Meksyku¹⁹) oraz Konstytucji Gwatemali (Art. 38 konstytucji Gwatemali²⁰), która gwarantuje obywatelom prawo do posiadania i noszenia broni, a także jedyną spośród tych trzech, która w kluczowym przepisie nie zawiera ograniczeń co do warunków użytkowania broni.

III. Inspiracje dla drugiej poprawki

Druga poprawka do amerykańskiej konstytucji to, jak wskazano wyżej, przepis wyjątkowy – nie tylko ze względu na przedmiot regulacji, ale również ze względu na fakt, iż debaty na tle jego obowiązywania i stosowania nie ustają od ponad stu lat. Sama jednak kwestia uregulowania prawa do posiadania i noszenia broni nie była niczym nowym. Już w XVII w. Wielka Brytania uchwaliła bowiem Kartę Praw (*Bill of rights*), z której wynikało prawo podmiotów (*subjects*) prawa angielskiego do posiadania broni do celów obrony osobistej. Co ciekawe i co warto zaznaczyć, podmiotami tymi, w rozumieniu angielskiej *Bill of rights* z 1689 r. byli wyłącznie protestanci. Było tak ze względu na fakt, iż królowie z dynastii Stuartów wykorzystywali kwestię dostępu do broni jako narzędzie do walki z opozycją polityczną (w tym wypadku z katolikami). Do początku XIX w. Anglia była niewiarygodnie niespokojnym krajem, w którym roiło się od wszelkiej maści przestępców, jak również powszechne były w tym czasie strajki obywateli, przeważnie z przyczyn społeczno-politycznych – ponadto, do 1829 r. w Anglii nie funkcjonowała policja. Na przestrzeni XVII w., angielscy królowie zaczęli wybiórczo rozbrajać poszczególne grupy społeczne – nie w celu ochrony kogokolwiek, ale w celu uciemnienia politycznych przeciwników. Ci, którzy sprzeciwiali się monarchom pozostawali bezbronni wobec panującego bezprawia – czy to w postaci rzeźmieszków, czy w postaci strajkujących współobywateli²¹.

¹⁹ Konstytucja Meksyku: <http://biblioteka.sejm.gov.pl/konstytucje-swiata-meksyk> (27.04.2020).

²⁰ Konstytucja Gwatemali: <http://biblioteka.sejm.gov.pl/konstytucje-swiata-gwatemala> (27.04.2020).

²¹ D.B. Kates, *The Second Amendment and the Ideology of Self-Protection*, <https://www.firearmsandliberty.com/kates.self.protection.html> (27.04.2020).

Świadomi takiego traktowania swoich przodków, przez ich despotycznych władców, Amerykanie doszli do wniosku, że prawo do posiadania broni wino leżeć nie w rękach konkretnych grup społecznych, ale przysługiwać musi wszystkim obywatelom. Ta angielska ustawa jak i jej stosowanie przez brytyjskich monarchów były niewątpliwie jedną z inspiracji dla uregulowania kwestii prawa do posiadania i noszenia broni w amerykańskiej konstytucji²².

O wpływie angielskiego aktu prawnego na kształt drugiej poprawki świadczyć może także stanowisko Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych wyrażone w opinii do wyroku w sprawie *District of Columbia v. Heller*. Sędzia A. Scalia we wspomnianej opinii, posługując się analogią do angielskiej *Bill of rights*, wykazuje, że druga poprawka stanowi indywidualne prawo każdego obywatela. Scalia zaznacza również, że na przestrzeni lat, prawo do posiadania broni stało się dla Anglików prawem fundamentalnym²³. Podobnie do sprawy odnoszą się też amerykańscy badacze drugiej poprawki, którzy dopatrują się związków między drugą poprawką, a angielską *Bill of rights* i wskazują, że Anglicy w XVII w. prawo do posiadania broni rozumieli jako jedno z praw podstawowych. Potwierdzeniem tego mogą być chociażby słynne Komentarze (*Commentaries on the Laws of England*) autorstwa Sir Williama Blackstone'a, w których to angielski prawnik i filozof rozpoznał prawo do noszenia broni jako równorzędne dla prawa do petycji (*right of petition*) oraz dostępu do sądów (*right of access to courts of law*), a także jako niezbędne dla zabezpieczenia innych praw takich jak wolność czy własność²⁴. Same czterotomowe komentarze stanowiły przełomowe dzieło, jeśli chodzi o poznanie anglosaskiego systemu prawa i mimo antagonizmów angielsko-amerykańskich spowodowanych uniezależnieniem się angielskich kolonii, wywarły znaczący wpływ również na doktrynę prawa amerykańskiego, aż do końca XIX w. pozostając dla Amerykanów jednym z głównych źródeł poznania systemu *common law*²⁵.

²² P. Wiśniewski, *Druga Poprawka do Konstytucji Stanów Zjednoczonych (Second Amendment) – fundamentalne prawo konstytucyjne, czy niebezpieczny anachronizm. Wykładnia postanowień konstytucyjnych*, [w:] Broń, problematyka prawna i kryminalistyczna, red. W. Kwiatkowska-Wójcikewicz, L. Stępką, Toruń 2013, s. 170.

²³ A. Scalia, *Opinion of the Court, District of Columbia v. Heller*, 554 U.S. 570 (2008), <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/554/07-290/opinion.pdf> (27.04.2020).

²⁴ G.H. Reynolds, *A Critical Guide To The Second Amendment*, „Tennessee Law Review” 1995, No. 62, s. 467, <https://ssrn.com/abstract=960788> (27.04.2020).

²⁵ R. Tokarczyk, *Prawo amerykańskie*, Warszawa 2011, s. 34–35.

Co jest jednak najistotniejsze, to fakt, że druga poprawka w sposób identyczny do XVII w. angielskiej ustawy odnosi się do samego prawa do posiadania i noszenia broni – nie ustanawia go, a jedynie potwierdza, co wskazuje na ówczesne rozumienie idei dostępu do broni – tak dla Anglików, jak i Amerykanów posiadanie i korzystanie z różnych rodzajów broni było czymś naturalnym.

Innymi aktami prawnymi, które niewątpliwie miały wpływ na kształt drugiej poprawki, są konstytucje poszczególnych stanów, które funkcjonowały lata przed uchwaleniem konstytucji federalnej. Warte wspomnienia są szczególnie konstytucje stanów Pensylwania i Wirginia. W tej pierwszej, w pierwszym zdaniu artykułu trzynastego postanowiono, że ludzie mają prawo do posiadania broni w celu obrony własnej jak również obrony ogółu. Wśród doktryny amerykańskiej panuje zgoda, co do faktu, że Konstytucja stanu Pensylwania z 1776 r., jest bardzo istotnym aktem prawnym, szczególnie w kontekście ożywionej dzisiaj debaty o broni²⁶. Świadczyć o tym mogą także częste odwoływanie się do tego aktu przez sędziów Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych, choćby w sprawie z 2008 r.²⁷ – akt ten przytaczany był zarówno przez autorów opinii większościowej, jak również autorów głosów przeciwnych wobec wyroku. Co do drugiej z wymienionych konstytucji stanowych, warto wskazać na fragment jej projektu z 1776 r., autorstwa Thomasa Jeffersona, w którym to pisał, że żaden wolny człowiek nie może być pozbawiony dostępu do broni w granicach swego kraju²⁸.

Na powyższych przykładach widać więc wyraźnie, że akty prawne regulujące prawo do posiadania broni pojawiały się już w czasach poprzedzających ustanowienie drugiej poprawki, z czego wynika również sam fakt uznania tegoż za prawo przynależące do ludzi wolnych i zdolnych do samostanowienia o sobie na długo przed narodzeniem się amerykańskiej myśli konstytucyjnej.

²⁶ D.B. Kopel, C.E. Cramer, *The Keystone Of The Second Amendment: The Quakers, The Pennsylvania Constitution, And The Flawed Scholarship Of Nathan Kozuskanich*, „Widener Law Journal” 2010, vol. 19, s. 277–320, <https://ssrn.com/abstract=1502925> (27.04.2020).

²⁷ *District of Columbia v. Heller*, 554 U.S. 570 (2008).

²⁸ G.H. Reynolds, *A Critical Guide...*, s. 468–469.

IV. Cele i założenia

Po przesłedzeniu genezy historycznej, warto pochylić się nad genezą samej idei prawa do posiadania i noszenia broni. Kluczowym dla podjętego tematu jest podjęcie próby zrozumienia czym dla Amerykanów, w czasie, gdy rozdziło się ich państwo, był dostęp do broni. Warto pochylić się nad kwestią, do czego mieszkańcom Nowego Świata broń była potrzebna jeszcze w czasach przed uniezależnieniem się od Wielkiej Brytanii. Ostatecznie, należy spróbować odpowiedzieć na pytanie jaki był cel zapewnienia obywateli nowopowstałego państwa, że ich prawo do posiadania i noszenia broni nie zostanie naruszone.

Jak nadmieniono wyżej cechą charakterystyczną drugiej poprawki jest fakt, że z samej jej treści nie wynika fakt ukonstytuowania prawa do posiadania i noszenia broni. Innymi słowy, owo prawo zostało przez ustawodawcę w amerykańskiej Karcie Praw jedynie potwierdzone. Z powyższego wynika, że omawiane prawo istniało na długo przed powstaniem amerykańskiego państwa. Takie stanowisko zostało wyrażone w jednym z wcześniejszych orzeczeń Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych dotyczących drugiej poprawki. W 1876 r. Sąd Najwyższy stwierdził, że prawo do noszenia broni nie zostało ustanowione w Konstytucji Amerykańskiej, podobnie jak jego istnienie nie jest w żadnym stopniu od tejże konstytucji zależne²⁹.

Broń była dla Amerykanów od lat, jeszcze przed wprowadzeniem samej karty praw, a więc przede wszystkim w czasach kolonialnych, podstawowym narzędziem służącym do obrony przed drapieżnikami, polowania i pozyskiwania cennych w tym czasie skór zwierzęcych czy obrony przed mieszkańcami Nowego Świata. Broń zdobyła również całkiem szybko walory rekreacyjne i sportowe, co doprowadziło do organizowania licznych turniejów i zawodów strzeleckich, mających za swój cel poprawę umiejętności obsługi broni palnej wśród kolonistów. Także tradycja amerykańskiej milicji, a więc ludności jednoczącej się pod bronią by odpierać ataki agresywnych tubylców, czy sił obcych armii narodziła się właśnie w okresie kolonialnym, kiedy to słabe jeszcze jednostki władzy centralnej, jak również niewystarczające wsparcie ze strony armii brytyjskiej zmuszały kolonistów do osobistych starań o przetrwanie³⁰.

²⁹ *United States v. Cruikshank*, 92 U.S. 542 (1875).

³⁰ R.J. Spitzer, *The Politics of Gun Control*, New York 2015, s. 21 i n.

Amerykanie u schyłku XVIII w. byli więc społeczeństwem oswojonym zarówno z bronią białą, jak i bronią palną tamtego okresu. Bardzo trudne warunki i czyhające zewsząd niebezpieczeństwa, konflikty zbrojne między mocarstwami, konflikty między przybyszami, a autochtoniczną ludnością Nowego Świata – wszystko to bardzo sprzyjało powstaniu modelu obywatela, który w celu zapewnienia sobie i swoim bliskim odpowiednich warunków do życia, musi być w stanie owo życie obronić. W celu zwiększenia szans na skuteczną obronę przed różnymi zagrożeniami koloniści sformowali milicję obywatelską – jednostki paramilitarne składające się z wolontariuszy, szkolących się w fechtunku i gotowych do samoobrony, które na co dzień zajmowały się swoimi życiowymi obowiązkami. Jedną z formacji, która zasłużyła sobie na szczególną pamięć są Minutemeni, którzy nazwę swą wzięli od tego, że byli w stanie w ciągu minuty zmobilizować się i przystąpić do działania. Stali się oni symbolem współpracy Amerykanów dla osiągnięcia wspólnego celu. I choć część świata nauki twierdzi, że milicja nie spełniła swej roli choćby w amerykańskiej wojnie o niepodległość³¹, a także że była w większości słabo zdyscyplinowana, skłonna do masowych dezercji, a swe zwycięstwa, jak choćby w bitwie pod Bunker Hill, zawdzięczała w zasadzie głupocie przeciwnika³², warto zaznaczyć, że stała się istotnym elementem utrzymania porządku społecznego w pierwszych 50 latach istnienia Stanów Zjednoczonych Ameryki – w czasach, gdy nie istniała jeszcze policja, obowiązek utrzymania ładu społecznego na obywatelach – zarówno tych zorganizowanych w jednostki milicji obywatelskiej, jak też i tych ze służby w niej wyłączonych³³. Kluczowe znaczenie milicji dla zabezpieczenia konstytucyjnych praw i wolności zauważali nie tylko, jak wspomniano wyżej, Federaliści, ale również szereg innych osobistości z czasów wczesnej Republiki, jak na przykład Tench Coxe, który wskazywał, iż milicja każdej z wolnych amerykańskich wspólnot, uprawniona i przystosowana do swej broni, w porównaniu z jakąkolwiek możliwą siłą zbrojną wydaje się być potężną i niepowstrzymaną³⁴.

³¹ W. Szyszkowski, *Twórcy Stanów Zjednoczonych. Waszyngton, Jefferson, Hamilton*, Warszawa 1980, s. 21.

³² C.T. Bogus, *The Hidden History of the Second Amendment*, „U.C. Davis Law Review” 1998, vol. 31, s. 309, Legal Studies Paper No. 80, <https://ssrn.com/abstract=1465114> (27.04.2020).

³³ D.B. Kates, *The Second Amendment and the Ideology of Self-Protection....*

³⁴ S.P. Halbrook, D.B. Kopel, *Tench Coxe...*, s. 363.

Faktem jest jednak, że począwszy od 1812 r., a więc od rozpoczęcia wojny brytyjsko-amerykańskiej, zwanej też wojną Jamesa Madisonsa, etos milicji stopniowo podupadał, a w efekcie zmian, jakie wprowadzono po zakończeniu konfliktu, a mowa tu m.in. o *Army Reduction Act*, rola milicji w obronności kraju zeszyła na drugi plan³⁵.

Niezwykle istotnym wątkiem, jeśli chodzi o analizę celów i założeń drugiej poprawki, jest argument, który wydaje się być jednym z najsilniejszych uzasadnień dla komentowanego przepisu – mowa tu oczywiście o broni, jako narzędziu służącemu do obrony. D.B. Kates, amerykański prawnik, nazywany przez niektórych „ojcem współczesnego odrodzenia drugiej poprawki”³⁶, w swoich badaniach nad istotą przedmiotowej regulacji stał na stanowisku, że jej zrozumienie jest możliwe tylko i wyłącznie w świetle stosunku, jaki do obrony własnej (*self-defence*) mieli Ojcowie Założyciele – uważali oni prawo do obrony, za jedno z kardynalnych praw natury, które samo w sobie zawiera prawo do posiadania broni osobistej do obrony siebie, swojego domu i rodziny³⁷.

W tradycji, z której wywodzi się druga poprawka, fakt posiadania przez każdego mężczyznę broni i jego wola obrony własnej rodziny i społeczeństwa był nie tylko niekwestionowanym prawem, ale także moralnym obowiązkiem. W takim rozumieniu, ktokolwiek kto przeciwdziałał przestępczości broniąc siebie bądź swojej rodziny, działał także dla dobra całego społeczeństwa. Jak pisał Grocjusz, jeśli odbierzemy prawo do posiadania i używania broni przeciwko złodziejom i rabusiom, wówczas musielibyśmy liczyć się z upowszechnieniem przestępczości, jak również zalewem zła. W związku z powyższym, prawo do posiadania broni dotyczące wszystkich obywateli było postrzegane jako przynoszące korzyść dla całego społeczeństwa, a także jako praktyczne umożliwienie pierwotnego wobec niego prawa do obrony osobistej³⁸.

³⁵ C.E. Skeen, *Citizen Soldiers in the War of 1812*, Lexington 1999, s. 178.

³⁶ E. Volokh, *Don Kates, the father of the modern Second Amendment revival, has died*, 4 listopada 2016 r., *The Washington Post*, https://www.washingtonpost.com/news/volokh-conspiracy/wp/2016/11/04/don-kates-the-father-of-the-modern-second-amendment-revival-has-died/?utm_term=.1fa56bf56748 (27.04.2020).

³⁷ D.B. Kates, *Toward an Annotated Bibliography of the Second Amendment*, „Journal on Firearms and Public Policy” 1997, vol. 9, <https://ssrn.com/abstract=2953461> (27.04.2020).

³⁸ D.B. Kates, *The Second Amendment...*

Prawo do posługiwania się bronią, ponad obronę przed morderstwami, gwałtami czy kradzieżą, dokonywanymi czy to przez pospolitych przestępców, czy na zlecenie reprezentantów aparatu państwowego lub rabujących żołnierzy, a nawet obcych sił zbrojnych³⁹ miało dla Amerykanów w XVIII w. również znaczenie polityczne. W perspektywie ekstremalnej, samoobrona obejmowała również obalanie władzy despotycznej czy tyranii, mimo że Ojcowie Założyciele mieli świadomość, że w pierwszej kolejności, uzbrojone społeczeństwo skutecznie zapobiegnie zdobyciu władzy przez tyranów.

O możliwości oporu wobec aparatu państwowego pisali w sposób wymowny Federaliści we wspomnianych już esejach. W eseju 46., którego autorstwo przypisywane jest Jamesowi Madisonowi, autor próbował uspokoić tych, którzy obawiali się, że rząd federalny korzystając z przyznanych mu uprawnień mógłby zniweczyć amerykański sen o wolności. Autor wykalkulował, że nawet jeśli rząd federalny wystawiłby w pełni uzbrojoną i dobrze wyszkoloną armię, a która pozostawałaby tylko do dyspozycji władzy centralnej, to siła ta nie mogła by się oprzeć władzom stanowym wraz z ich ludnością. W najlepszym wypadku, jak szacował James Madison, armia Stanów Zjednoczonych mogłaby liczyć wówczas do 30 tysięcy zawodowych żołnierzy – w razie ewentualnej próby przejęcia władzy w państwie przeciwstawiłaby się jej milicja licząca nawet do pół miliona uzbrojonych obywateli, dowodzonych przez mężczyzn wybranych ze swego grona, walczących w imię wspólnych praw i wolności.

Autor 46. eseju zauważył niepokojące zjawisko, które *nota bene* zauważalne jest także w dzisiejszych czasach, a chodzi o fakt, że pomimo posiadania znacznych sił militarnych, państwa europejskie boją się powierzenia swoim obywatelom broni – wynika to z obawy przed utratą władzy. James Madison stwierdził w podsumowaniu do swojego eseju, że tyranie mogą być w łatwy sposób obalone korzystając z rozwiązań znanych amerykańskiemu systemowi – rządów stanowych wybieranych przez lud oraz milicji obywatelskiej podporządkowanej władzom stanowym⁴⁰.

³⁹ Amerykanie nie rozróżniali wówczas przestępstw ze względu na ich sprawcę, tj. tych popełnianych przez pospolitych przestępców od tych popełnianych przez władze publiczne, tak, jak czyni się to dzisiaj.

⁴⁰ J. Madison, *The Federalist Papers*, nr 46, <http://www.gutenberg.org/files/1404/1404-h/1404-h.htm> (27.04.2020).

W jednym ze swych esejów, w 1788 r., wspomniany już wcześniej, Tench Coxe pisał, że nieograniczona władza miecza leży nie w rękach rządów federalnych czy stanowych, ale w rękach ludu. Rok później ten sam autor wskazywał, że władze cywilne, nie czując się w obowiązku wobec podległego im ludu, mogą próbować go styranizować, a z uwagi na fakt, iż wojska, które muszą być okazjonalnie podnoszone, w celu obrony kraju, mogą wypaczyć swą misję i użyć swej siły na szkodę współobywateli. Społeczeństwo dzięki drugiej poprawce jest zapewnione w swoim prawie do posiadania i noszenia prywatnej broni.

W tym samym duchu wypowiedzieli się również inni prawnicy i przedstawiciele świata nauki działający na przełomie XVIII i XIX w. Przykładowo sędzia Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych Joseph Story wskazywał, że prawo do posiadania broni prawidłowo określone jest jako zabezpieczenie republikańskich wolności, jako że jest swego rodzaju moralną kontrolą przeciwko uzurpacji i arbitralnej władzy rządzących, z kolei Thomas Cooley, Sędzia Sądu Najwyższego stanu Michigan w latach 1864–1885 uważał, że ewentualność użycia broni przez społeczeństwo w celu obrony wolności konstytucyjnej nie byłaby bynajmniej przejawem rewolucyjnych zapędów obywateli, lecz raczej spełnieniem ich powszechnego prawa i obowiązku⁴¹.

Na przykładzie tekstów Madisonsa, Coxe'a czy też innych amerykańskich prawników, widzimy zatem wyraźnie zaznaczony cel drugiej poprawki jakim jest opór społeczeństwa wobec niesprawiedliwej i autorytarnej władzy. Cel ten jest ściśle skorelowany z innym, równie ważnym, tj. obroną osobistą – w tym wypadku jednak w znaczeniu globalnym, dotyczącym całego społeczeństwa.

V. Zakończenie

Podsumowując rozważania dotyczące drugiej poprawki, które okazują się być niezbędne dla dalszej analizy tejże regulacji, wskazać należy, że społeczeństwo amerykańskie już od czasów kolonialnych było oswojone z bronią, pod różnymi postaciami. Służyła ona kolonistom do zapewnienia sobie bytu w bardzo trudnych warunkach, a także w celu ochrony ich życia, a także prywatnej własności. Powszechny dostęp do broni, a także jej czę-

⁴¹ G.H. Reynolds, *A Critical Guide...*, s. 467.

ste używanie w celu odparcia licznych zagrożeń sprawiły, że w społeczeństwie amerykańskim fakt jej posiadania kojarzony był ściśle z wartościami takimi jak wolność, czy niezależność, a tym samym, w rozumieniu Ojców Założycieli, stał się gwarantem społeczeństwa silnego i zdolnego przeciwstawić się ewentualnej tyranii. Godny przytoczenia jest w tym momencie fragment listu Thomasa Jeffersona do swojego siostrzeńca, w którym to jeden z Ojców Założycieli poleca młodzieńcowi ćwiczenie się w korzystaniu z broni palnej, gdyż w przeciwieństwie do pospolitych zabaw dziecięcych, takich jak granie w piłkę, które bardzo mocno angażują ciało, a nie kształtują ducha, ćwiczenie to w sposób umiarkowany kształtuje ciało, a jednocześnie wyrabia u młodzieńca śmiałość, przedsiębiorczość i niezależność umysłu⁴² – cnoty niezmiernie ważne dla obywatela wolnej republiki. Duch republikański, na którym budowany był mit Stanów Zjednoczonych Ameryki, wydaje się zatem być nierozzerwalnie związany z prawem do posiadania i noszenia broni, które to Amerykanie zagwarantowali sobie, umieszczając je *explicite* w Konstytucji.

Wszystkie wymienione w niniejszym opracowaniu cele sprowadzają się zasadniczo do potrzeby obrony wywalczonej wolności przed zagrożeniami pochodzącymi z zewnątrz, tj. ze strony obcych mocarstw czy groźnie nastawionej ludności tubylczej, jak i wewnątrz, a więc zagrożeń związanych z przestępczością czy autorytarnymi zapędami władzy. Wszystkie te cele stanowią swoiste argumenty za powszechnym dostępem społeczeństwa do broni, a fakt ich ugruntowania wśród Amerykanów od najwcześniejszych lat funkcjonowania państwa doprowadził do bardzo szybkiego wytworzenia jakże charakterystycznej kultury posiadania i obchodzenia się z bronią palną. Choć dalece rozwiniętą kulturą posiadania broni mogły poszczycić się liczne kraje Starego Kontynentu, w tym również i Rzeczpospolita Obojga Narodów, jeszcze w XVIII w., a w trakcie rozbiorów naród polski także i XIX w., to współcześnie, wskutek rozbrojenia społeczeństw państw europejskich, które nastąpiło w znacznym stopniu na przestrzeni XX w., żaden kraj nie może równać się w kwestii powszechności dostępu do broni ze Stanami Zjednoczonymi. Według statystyk, na 100 obywateli USA przypada obecnie 120,5 sztuki broni. Dla porównania, w większości krajów Europy liczba broni na 100 obywateli

⁴² *The Jeffersonian Cyclopedia*, red. J.P. Foley, New York–London 1900, s. 318, nb. 2820.

jest niższa niż 30 sztuk⁴³, przy czym w Polsce poziom ten wynosi na 2019 r. zaledwie 1,4 sztuki broni na 100 obywateli⁴⁴.

Temat dostępu do broni jest tematem budzącym bardzo wiele emocji, tak w USA, jak i w Polsce. W Stanach Zjednoczonych kontrowersje wynikają z dużej skali zjawiska dostępu do broni, licznych wypadków z bronią, dużej przestępczości z wykorzystaniem broni palnej, jak również powodowane są współczesnymi trendami politycznymi, które nie sprzyjają powszechnemu dostępowi do broni palnej, a które to trendy rozpoznali już Ojcowie Założyciele czego dowodem jest cytowany wcześniej fragment eseju 46. W Polsce natomiast, kontrowersje wynikają z bardzo małej skali zjawiska – w znacznej mierze z niezrozumienia tematu i licznych mitów, które przez ostatnie dziesięciolecie utrwaliły się w polskim społeczeństwie. Debata, w tym debata naukowa, dotycząca prawa do posiadania i noszenia broni może okazać się nieocenioną pomocą w przybliżeniu i oswojeniu tematu dostępu do broni palnej.

Literatura

- Bogus C.T., *The Hidden History of the Second Amendment*, „U.C. Davis Law Review” 1998, vol. 31, Legal Studies Paper No. 80, <https://ssrn.com/abstract=1465114>
- Czeczot P., *Druga poprawka do konstytucji USA. Próba wykładni*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2019, vol. 24, nr 4.
- The Jeffersonian Cyclopeda*, red. J.P. Foley, New York and London 1900.
- Halbrook S.P., Kopel D.B., *Tench Coxe and the Right to Keep and Bear Arms, 1787–1823*, „William and Mary Bill of Rights Journal” 1999, vol. 7, No. 2, <https://ssrn.com/abstract=1272675>
- Jensen M., *The Articles of Confederation: An Interpretation of the Social-constitutional History of the American Revolution, 1774–1781*, Madison 1976.
- Kates D.B., *Toward an Annotated Bibliography of the Second Amendment*, „Journal on Firearms and Public Policy” 1997, vol. 9, <https://ssrn.com/abstract=2953461>.

⁴³ Small Arms Survey, *Civilian Firearms Holdings*, 2017, http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/Weapons_and_Markets/Tools/Firearms_holdings/SAS-BP-Civilian-held-firearms-annexe.pdf (27.04.2020).

⁴⁴ Obliczono na podstawie statystyk: *Liczba osób, którym wydano pozwolenie na broń (stan na 31 grudnia 2019 r.)*, <http://statystyka.policja.pl/download/20/338167/Bron-pozwolenia-2019.pdf> (27.04.2020).

- Kopel D.B., Cramer C.E., *The Keystone Of The Second Amendment: The Quakers, The Pennsylvania Constitution, And The Flawed Scholarship Of Nathan Kozuskanich*, „Widener Law Journal” 2010, vol. 19, <https://ssrn.com/abstract=1502925>.
- Laidler P., *Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki. Przewodnik*, Łódź 2007.
- Madison J., *The Federalist Papers*, nr 46, <http://www.gutenberg.org/files/1404/1404-h/1404-h.htm>.
- Małajny R.M., *Dynamiczna Równowaga czy antagonistyczna współpraca? Współczesny podział władzy w amerykańskim konstytucjonalizmie*, [w:] *Konstytucjonalizm w państwach anglosaskich*, red. A. Zięba, Kraków 2013.
- Pułło A., *Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Warszawa 2002.
- Reynolds G.H., *A Critical Guide To The Second Amendment*, „Tennessee Law Review” 1995, No. 62, <https://ssrn.com/abstract=960788>.
- Scalia A., *Opinion of the Court, District of Columbia v. Heller*, 554 U.S. 570 (2008), <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/554/07-290/opinion.pdf>.
- Skeen C.E., *Citizen Soldiers in the War of 1812*, Lexington 1999.
- Spitzer R.J., *The Politics of Gun Control*, New York 2015.
- Szyszkowski W., *Twórcy Stanów Zjednoczonych. Waszyngton, Jefferson, Hamilton.*, Warszawa 1980.
- Tokarczyk R., *Prawo amerykańskie*, Warszawa 2011.
- Wiśniewski P., *Druga Poprawka do Konstytucji Stanów Zjednoczonych (Second Amendment) – fundamentalne prawo konstytucyjne, czy niebezpieczny anachronizm. Wykładnia postanowień konstytucyjnych*, [w:] *Broń, problematyka prawna i kryminalistyczna*, red. W. Kwiatkowska-Wójcikewicz, L. Stępka, Toruń 2013.
- Kates D.B., *The Second Amendment and the Ideology of Self-Protection*, <https://www.firearmsandliberty.com/kates.self.protection.html>.
- Volokh E., *Don Kates, the father of the modern Second Amendment revival, has died*, 4 listopada 2016 r., *The Washington Post*, https://www.washingtonpost.com/news/volokh-conspiracy/wp/2016/11/04/don-kates-the-father-of-the-modern-second-amendment-revival-has-died/?utm_term=.1fa56bf56748.